

Kylähistoria ja sukututkimus

Viime aikoina historian harrastus on levinnyt entistä enemmän kansan keskuuteen ja saanut yhä uusia muotoja. Se on ilmennyt mm. laajana sukututkimusharrastuksena ja maaseudun kylätoimikuntien kiinnostuksena oman kylän historiaan. Eritasoisia kylä- ja kaupunginosahistorioita on jo julkaistu runsaasti ja lisää niitä tiedetään olevan tekeillä maassamme toistasataa. Maaseudun kylien asukkaiden kiinnostus kotikylän kehitystä ja historiaa kohtaan on herännyt, kun kylät ovat joutuneet kamppailemaan olemassaolonsa puolesta. Edes osa perinteestä halutaan tallentaa ja näin välittää jälkipolville.

Kylähistoriahankkeen voi laittaa alulle kylä yksinään tai yhdessä naapurikylien kanssa. Tällainen kahden- tai useamman kylän alue voi olla esimerkiksi koulupiiri tai jokin muu kylää yhdistävä tekijä. Yleensä näissä harrastajavoimin tehdyissä kylähistorioissa käsitellään 1800-luvun puoliväliä vanhempia asioita suppeasti ja viimevuosisadan loppupuoleltakin vain merkittävämpien tapahtumien osalta. Teoksissa paneudutaan esittämään tämän vuosisadan ja varsinkin sen alkupuolen tapahtumia ja elämää yksityiskohtaisemmin. Kylähistorioita on, sekä niitä voidaan tehdä monentasoisia. Esimerkiksi ns. *Kyläkirja* on eräänlainen kyläkuvaus runsaine kuvineen ja vain lähinnä muisti- ja perimätietoon perustuvine teksteineen. *Kylähistoriikki* on sellainen jossa on myös arkistotietoa otettu mukaan. Kyseeseen tulevat lähinnä koulujen, yhdistysten, seurojen, seurakunnan, kunnan jne. arkistot. Sanotaan, että varsinaisen *Kylähistorian* pystyy kirjoittamaan vain koulutuksen saanut historiantutkija, joka pystyy seuraamaan kylän vaiheita vaikka kenties siitä lähtien, kun kylä on saanut ensimmäiset asukkaansa. Toisaalta tiedetään kykenevien harrastajienkin saaneen aikaan tasokkaita paikallisia kylähistorioita. Tässä esityksessä käytän kuitenkin näistä kaikista ”Kylähistoria”-muotoa, koska niistä sitä yleisesti käytetään.

Kylähistoria tehdään useimmiten harrastajavoimin ja käytettävissä olevien kykyjen mukaan. Se voidaan tietenkin antaa myös aivan ulkopuolisen henkilön tehtäväksi, tai sitten niin, että joku toimittaa kirjan kylälaisten kokoamasta aineistosta.

Vaihtoehtoja ja niiden yhdistelmiä on monia, riippuen yleensä rahoitusmahdollisuuksista. Hankkeen toteuttajaksi sopii hyvin esimerkiksi Kansalais- tai Työväenopiston opintoryhmä, vetäjänä kylässä tuttu ja paikallistuntemusta omaava henkilö, jolla on lisäksi vielä jonkin verran historiantuntemusta ja arkistojen käyttökokemusta. Näin kyläläiset tekevät oman ja ”omannäköisen” kirjan ja kirjoittavat kukin omalla nimellään lukunsa. Rahoituksen järjestäminen kylähistoriahankkeissa on tavallisesti suurin ongelma. Jokaisessa hankkeessa se joudutaan ratkaisemaan tapauskohtaisesti. Mahdollisia rahoitustai osarahoitusmahdollisuuksia ovat esim: Lahjoitukset, testamentit, apurahat, kunnan/kaupungin avustus, sponsorit jne. Yksi mahdollisuus on ottaa laina ja maksaa se sitten myyntituloilla historian valmistuttua.

Sukututkijalle kylähistorian tutkiminen ja kylähistorian teossa mukana oleminen sopii hyvin. Se on melkolailla samantapaista kuin sukututkimuskin, koska lähteet ovat paljolti samat. Sillä hyvässä sukututkimuksessa on aina mukana kylähistoriaa ja päinvastoin. Kylän talojen ja asukkaiden vaiheita voidaan seurata kirkonkirjoista erinomaisesti. Jo yksin näiden kirkonkirjojen avulla päästään taaksepäin siitä ajasta mihin muistitieto loppuu. Kylähistorioihin liitetään useasti esim. kylän kantatalojen haltijaluettelo ja kenties tutkimus kylän kantasuvuista. Kirkonarkiston tietoja voi tarvittaessa täydentää verotus- ja tuomiokirjalähteistä. Näissä, niinkuin muissakin arkistotutkimusta vaativissa tehtävissä voi sukututkija taitoaan hyödyntää.

Sukututkimusharrastajan kokemuksia kylähistorian teon alkutaipaleelta.

Kylässämme on toiminut kylätoimikunta jo parikymmentä vuotta, mutta mitään perinteen keräystä sen toimintaan ei ole liittynyt. Näin ollen jouduimme aloittamaan nollapisteestä kylätoimikunnan saadessa testamenttilahjoituksena rahasumman kylähistorian teon aloittamiseksi Oriveden Päilahden alueelta. Kylätoimikunta nimitti 5-jäsenisen historiatoimikunnan hanketta toteuttamaan ja rajasi käsiteltäväksi alueeksi Päilahden koulupiirin, johon

kuuluu useampia kyliä. Lisäksi kylätoimikunta teki ehdotuksen paikalliselle Kansalaisopistolle kylähistoriaryhmän perustamisesta Päilähden koululle. Kansalaisopisto vastasi myöntävästi ehdotukseen ja kylähistoriaryhmä alkoi kokoontua syksyllä -96 koululla kahden viikon välein. Koska kansalaisopistossa tiedettiin sukututkimus- ja historiaharastuksistani, minut kutsuttiin ryhmän vetäjäksi.

Historiatoimikunnan aloitteesta paikallislehdessä julkaistiin uutinen kylähistoriahankkeen käynnistymisestä ja niin saimme heti toistakymmentä innokasta jäsentä kansalaisopiston kylähistoriaryhmään. Mielihyväksemme myös kyläkoulumme pitkäaikainen opettaja tuli mukaan joukkoomme. Kaiken ensimmäiseksi neuvoteltiin ja arvioitiin millaiseen kirjaan meillä on kykyä ja mahdollisuuksia. Päädyttiin kunnianhimoisesti tehdä kylähistoriikki Päilähden alueesta.

Laadittiin työsuunnitelma, aikataulu (kirja valmis keväällä 2000), alustava sisällysluettelo, sivumäärä (250-300) ja sen jakautuminen eri luvuille. Alustavaan sisällysluettelon (pääluvut ja niiden alaluvut) perusteella laadittiin myöskin kirjoittajaluettelo, mihin merkittiin minkä aiheen kukin otti osalleen. Jokaiselle tuli useampi aihe ja päädyttiin pyytämään avustajia myös ryhmän ulkopuolelta. Näitä ulkopuolisia avustajia on ilmoittautunut omasta aloitteestaankin useita hankkeen tultua laajemmin tunnetuksi (siis ns. Lumipalloteoria on toiminut).

Mistä sitten tiedot ja aineisto kylähistoriaan? Kartoitimme tietolähteitä ja päätimme aloittaa iäkkäiden kyläläisten asukkaiden haastattelusta ja valokuvien etsimisestä. Nämä kaksi asiaa voi yhdistää myös samalla kertaa tehtäväksi, samoin voi ottaa selvää, olisiko ”piironginlaatikossa” kenties aineistoa kylähistoriaan. Tässä kohtaa muistettiin myös kylästä eri aikoina poismuuttaneet henkilöt, sillä heidän hallussaan ja muistissaan saattaa olla arvokasta tietoa. Valokuviahan kylähistorioissa on runsaasti, niinpä mekin olemme yrittäneet tavoittaa kaikki sellaiset nykyiset ja entiset kyläläiset joilla vanhoja kuvia mahdollisesti olisi. Aineistoa kylähistoriaamme päätimme etsiä kotiarkistoista, siis niistä ”piironginlaatikoista”, koulujen, kylissä toimineiden seurojen, yhdistysten ja tiekuntien arkistoista. Muistana myös toimintansa lopettaneet. Näistä kaikista lähteistä löytyy juuri sitä tarvittavaa kylän omaa ruohonjuuritason historiaa. Seurakunnan- ja kunnanarkistoista etsitään omaa kylää koskevaa tietoa kykyjen mukaan. Oriveden kirjaston kotiseutukokoelmaan on tutustuttu. Samoin jo 1920-luvulta lähtien ilmestyneen paikallislehden vuosikerroista etsitään kyliä koskevia uutisia. Pai-

kallis- ja maakuntahistorioita ja muuta mahdollista kotiseutukirjallisuutta on käytetään apuna tutustuttaessa kotikylän menneisyyteen. Kansanperinteen laitoksen ja Suomalaisen kirjallisuuden seuran kokoelmista etsitään mahdollisia vanhoja haastattelutallenteita. Maakunta-arkiston ja Kansallisarkiston käyttö saattaa tulla myös tarpeelliseksi.

Jokaisessa kylässä on aikojen saatossa ollut kyläpersoonia ja vaikuttajahenkilöitä, tarinat heistä ja elämänvaiheistaan kuuluvat olennaisena osana jokaiseen kylähistoriaan. Samoin kylässä sattuneet erikoiset tapahtumat. Näistäkin aiheista olemme saaneet jo muutamia kootuksi talteen. Perimätiedon tarinat, jutut, kaskut, sanonnat ja taiat kylistämme tallennamme kirjaa varten. Vanhan katoavan nimistön kokoaminen ja tallentaminen on myös ohjelmassa.

Moniin jo valmistuneisiin kylähistorioihin ja kyläkirjoihin olemme tutustuneet nähdäksemme kuinka toiset ovat sen tehneet. Tavoitteenamme on saada jututettavaksemme sellainen henkilö, joka on tehnyt tai ollut mukana tekemässä kylähistoriaa. Tässä emme vielä ole onnistuneet. Kirjapainon edustajan saimme jo ensimmäisenä talvena kertomaan ryhmällemme nykyajan kirjanteosta ja kirjapainotekniikasta. Kyläkoulumme opettaja on opastanut ryhmää kirjoittamisen taitoihin ja menetelmiin, koska ”kirjoittamisessakin on konstinsa”. Oppikirjana ryhmässä olemme käyttäneet Kimmo Katajalan v. 1990 ilmestynyttä *Historiikin kirjoittajan opasta*.

Ryhmän jäsenet ja muutamat ulkopuoliset avustajatkin ovat jo antaneet valmiita tekstejään ryhmän luettavaksi, niitä on sitten varovasti ja rakentavasti arvosteltu. Kirjoitukset on sitä myöden kun niitä on tullut, tallennettu mahdollisesti tehtyjen korjausten jälkeen tietokoneen muistiin. Niistä tehdään samalla varmuuslevykkeet ja paperitulosteet. Nyt kevättalvella -98 ryhmämme alkaa olla kohta urakansa puolivälissä, ainakin käytettävissä olevan ajan suhteen. Raskain ja vaativin työ on ilman muuta vielä edessäpäin.

Tulevia tehtäviä on kirjoitusten ja muun aineiston saaminen ajoissa kokoon historiatoimikunnan tarkasteltavaksi lopullista muotoilua varten. Kirjoittamisessa ja kokoamisessa opastetaan, autetaan ja neuvotaan ryhmän jäseniä edelleen kokoontumiskerroilla ja myös muulloinkin. Urakan viimeisiä vaiheita ovat lopullisen muodon valinta, karsinta, puhtaaksikirjoitus, kirjapainon valitseminen sekä kuvien, piirrosten ja mahdollisten karttojen liittäminen tekstiin eli taitto. On myös sovittava siitä kuka tai ketkä suorittavat oikoluvun sen tullessa

ajankohtaiseksi. Painosmäärä on myös arvioitava ja päätettävä ennenkuin aletaan asioida kirjapainon kanssa. Asiantuntijan neuvot ja opastus olisivat kullantarvoisia tässäkin tilanteessa.

Hankkeen loppuvaiheessa pitäisi taas tavalla tai toisella tehdä tulevaa kylähistoriaa tunnetuksi, viimeistään julkistamistilaisuuteen pyydetään lehdistöä paikalle. Markkinoinnista ja myyntihinnasta sekä myyntipaikoista on tietenkin päätetty jo hyvissä ajoin. Kyläkirjoilla on tiettävästi ollut hyvä menekki, neidän sopivat tavattoman hyvin esimerkiksi lahjakirjoiksi.

Tänne asti kun ollaan päästy toivotaan tietenkin vain, että saadaan myynnillä kulut peittoon ja että jäisi hieman ylikin. Jälkihoitona on vielä hankkees-

sa kertyneen aineiston järjestäminen ja arkistointi. On aivan luonnollista, että aineistoa on kertynyt paljon enemmän mitä kirjaan on voitu ottaa. Voidaan perustaa vaikka kyläarkisto, johon materiaali sijoitetaan. Tai jättää se paikkakunnan kotiseutukoelmaan säilytettäväksi.

Parin vuoden kuluttua näemme, kuinka olemme tehtävässämme onnistuneet. Ainakin olemme monia kokemuksia rikkaampia. Saamiaan kokemuksia ainakin sukututkija voi käyttää hyväkseen esim. sukukirjan teossa. Toivottavasti kylähistoria valmistuttuaan vahvistaa kyläläisten yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja yhteistyöhalua kotikylän kehittämisessä sekä elinvoimaisena pitämisessä. □